

Fellesmøte
av
den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite,
finanskomiteen og skog-, vassdrags- og industrikomiteen
torsdag den 7. februar 1957 kl. 10.

Av Regjeringens medlemmer møtte utenriksminister Lange og handelsminister Skaug.

Til stede på møtet var dessuten: ekspedisjonssjef Knut Getz Wold og byråsjef Skarstein.

Finn Moe: Dette er et møte av den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, finanskomiteen og skog-, vassdrags- og industrikomiteen, og jeg vil gjerne spørre om noen har noe å innvende mot at jeg leder møtet og at utenrikskomiteens sekretær fungerer som sekretær for møtet. – Ingen innvending mot det er fremkommet, og jeg går da ut fra at det er i orden.

Handelsministeren har bedt om at ekspedisjonssjef Knut Getz Wold og byråsjef Skarstein kan være til stede, og jeg går ut fra at heller ingen har noe å innvende mot det.

Møtet er som bekjent sammenkalt for at handelsministeren, som han sa i åpent stortingsmøte, gjerne vil gi en orientering om planene om en europeisk frihandelssone, og eventuelt også, så langt man kan komme inn på det, om spørsmålet om det europeiske fellesmarked. Saken er jo den at handelsministeren skal møte i OEEC-rådet den 12. februar, hvor disse spørsmål kommer opp og hvor han på en eller annen måte må ta stilling til saken eller i all fall ha et standpunkt, og derfor har handelsministeren da gjerne ønsket at medlemmene av disse tre komiteer kunne gi uttrykk for det som de føler overfor disse problemer.

Med det gir jeg da ordet til handelsministeren.

Statsråd Skaug: Som jeg nevnte under mitt innlegg i trontaledebatten, skal det den 12. og 13. februar holdes et meget viktig møte i Rådet i OEEC i Paris. På dette møte kommer opp til behandling en utredning som er foretatt innenfor organisasjonen av mulighetene for å skape en tilknytning mellom de seks såkalte Brussel – eller Messina-staters påtenkte tollunion og andre OEEC-land gjennom opprettelsen av et europeisk frihandelsområde. På møtet må man regne med at det blir aktuelt og nødvendig for de enkelte land å uttale seg om hvordan de ser på opprettelse av et slikt frihandelsområde.

Før jeg går over til å ta for meg forskjellige problemer som det i denne forbindelse er nødvendig å ha for øye, skal jeg for sammenhengens skyld først gi en oversikt over den utvikling som har ledet opp til dette møtet.

Som jeg understreket i trontaledebatten, har det i etterkrigstiden foregått et utstrakt økonomisk samarbeid over landegrensene. Av størst betydning i denne forbindelse har samarbeidet siden 1948 innenfor Organisasjonen for Europeisk

Økonomisk Samarbeid, OEEC, og samarbeidet mellom de kontraherende parter til Generalavtalen for Tolltariffer og Handel, GATT, vært. Etter hvert har det imidlertid vist seg at de muligheter som samarbeidet innenfor GATT og OEEC har gitt for å komme frem til en økt internasjonal arbeidsdeling og en større grad av økonomisk integrasjon, begynner å bli oppbrukt. Ytterligere avskaffing av toll og kvantitative restriksjoner begynner å skape så store problemer for de enkelte land at det er vanskelig å komme videre gjennom de tradisjonelle forhandlingsmåter som har vært nyttet innenfor disse to organisasjoner.

I erkjennelse av dette, og også ut fra politiske motiver, har landene på kontinentet søkt å finne nye veier for å komme frem til en økt økonomisk integrasjon. Opprettelsen av Kull- og Stålfellesskapet, som begynte sin virksomhet i 1952, var det første skritt. Det neste skritt var at de seks land som er med der – Belgia, Frankrike, Italia, Luxembourg, Nederland og Tyskland – på et utenriksministermøte i Messina i juni 1955 ble enige om å ta opp spørsmålet om å opprette et fellesmarked og også sette i verk et utvidet samarbeid på en del andre felter. Det ble i den anledning opprettet en komite av regjeringsrepresentanter med utenriksminister Spaak som formann. Komiteen la frem en rapport i april 1956. Dens viktigste innhold var på den ene side en plan for opprettelse av et fellesmarked i form av en tollunion og for det andre forslag om opprettelse av et samarbeidsorgan for fredelig utnyttelse av atomenergien, EURATOM. Etterat rapporten var blitt behandlet på et nytt utenriksministermøte i Venedig i mai 1956, fortsatte forhandlingene mellom de seks på grunnlag av de planer som var lagt opp i rapporten. Forhandlingene har pågått meget intenst siste høst og vinter og er nå kommet så langt at de seks regner med å ha traktater ferdig til undertegning en gang i februar – mars. Den ene traktat vil omhandle opprettelsen av en tollunion, den andre et atomenergisamarbeid under en felles organisasjon. De seks land legger stor vekt på at traktatutkastet kan forelegges de respektive nasjonalforsamlinger i løpet av våren, hvoretter det forutsettes å tre i kraft 1. juli 1958. Dette tidspress henger i vesentlig grad sammen med den nåværende politiske konstellasjon i enkelte av disse land, idet det anses for viktig å få sakene behandlet i Frankrike og Tyskland under de nåværende regjeringer. Som det vil være kjent, har det for øvrig allerede i fjor vår vært en debatt om EURATOM og nå ganske nylig en om fellesmarkedet i den franske nasjonalforsamling. Begge debatter førte til at regjeringen fikk godkjennelse på fortsatte forhandlinger i samsvar med de opptrukne planer. Det ble riktig nok i begge tilfelle stilt visse vilkår som de franske forhandlere ble bedt om å ivareta. Disse vilkår synes imidlertid stort sett å være godtatt av de øvrige partnere, og man bør formodentlig innstille seg på at såvel tollunionen som EURATOM vil kunne bli en realitet i løpet av de neste 1 ½ år.

Endelig utkast til traktaten om *tollunionen* foreligger enda ikke, men den vil i korthet gå ut på at en tollunion vil bli opprettet mellom de seks land i løpet av en periode som normalt skal være 12 år, men som under visse forutsetninger kan strekkes ut til 15 eller muligens 17 år. Tollunionen vil medføre at alle restriksjoner vil falle bort mellom deltakerlandene, samtidig som de skal opprette en felles ytre tolltariff. Den felles ytre tolltariff skal da forutsetningsvis bli et gjennomsnitt av

deltakerlandenes nåværende ytre tollsatser. Dessuten blir det bestemmelser som tar sikte på frigjøring av kapitalbevegelser og fri bevegelse av arbeidskraft innenfor området, og også bestemmelser som tar sikte på en vidtgående harmonisering av den økonomiske politikk. Det er også kjent at det vil bli truffet visse særordninger for en varegruppe som foreløpig er definert som «jordbruks- og husdyrprodukter samt fisk og varer som fremkommer direkte av disse etter en første bearbeiding». For denne varegruppe forutsettes det også at toll og kvantitative restriksjoner skal oppheves, men til gjengjeld blir det innført et system hvorved et land kan stoppe importen hvis prisene kommer under visse minstegrenser. Dette system skal etter nærmere bestemmelser opprettholdes til man kommer frem til en felles jordbrukspolitikk, som er stilt opp som det endelige mål på dette felt.

Den institusjonelle overbygging over fellesmarkedet vil etter de opplysninger som hittil foreligger, bestå av et ministerråd, en europeisk kommisjon, en parlamentarisk forsamling og en domstol. For så vidt angår den europeiske kommisjon og ministerrådet, er det ennå ikke helt klart hvordan myndighetsområdet kommer til å bli. Det synes dog å være forutsetningen at den europeiske kommisjon får forholdsvis vide fullmakter når det gjelder gjennomføring og administrering av planen, selv om viktigere vedtak antakelig vil måtte treffes av ministerrådet. Begge organer synes i en viss utstrekning å få adgang til å treffe flertallsvedtak.

Jeg har oppholdt meg såpass meget ved seksmaktssamarbeidet, fordi de senere drøftelser om et europeisk frihandelsområde i høy grad må ses i sammenheng med det. Og her kommer britenes holdning inn. Storbritannia har ikke deltatt i seksmaktssamarbeidet på annen måte enn at det har fulgt visse av de forberedende drøftelsene av tollunionen ved observatører. Britene gjorde det imidlertid snart klart at de ikke kunne gå inn i den, vesentlig på grunn av sitt forhold til imperiet. Fra britisk side ble det ansett som meget vesentlig, så vel politisk som økonomisk å bevare samveldelandenes preferansestilling på det britiske marked. Å bevare en slik preferansestilling i en tollunion vil pr. definisjon være umulig, idet medlemmene skal operere med felles ytre tollsatser. Utviklingen av seksmaktssamarbeidet ga imidlertid Storbritannia foranledning til å lansere tanken om et europeisk frihandelsområde med deltakelse av de seks og de øvrige OEEC-land som måtte være interessert. Innenfor frihandelsområdet vil det – på samme måte som innenfor en tollunion – være fullstendig restriksjonsfri handel, men deltakerlandene får anledning til å ha sin selvstendige tolltariff overfor utenverdenen. Dette initiativ fra britisk side ble tatt på statsrådsmøtet i OEEC i fjor sommer, og som et første skritt ble det vedtatt å opprette en spesiell arbeidsgruppe som fikk i mandat å undersøke om det i praksis er mulig å få et slikt frihandelsområde til å virke med en tollunion mellom de seks som en slags indre kjerne. Denne arbeidsgruppe har vært i virksomhet ut over høsten og vinteren, og fremla i begynnelsen av januar en rapport. Denne rapport er omdelt til de stortingsrepresentanter som her er til stede.

Som det fremgår av den rapporten, har arbeidsgruppen vært beskjeftiget med et rent faktisk utredningsarbeid på det tekniske plan, og dens hovedkonklusjon er at det i praksis er mulig å etablere et slikt frihandelsområde med tilknytning til en tollunion. Selve spørsmålet om hvorvidt et tollområde bør etableres eller ikke, har

det ligget utenfor arbeidsgruppens kompetanse å ta standpunkt til. Den har tatt for seg en rekke praktiske problemer som i tilfelle vil måtte løses. På enkelte felter er den kommet ganske langt i retning av å foreslå løsninger av disse praktiske problemer. Det gjelder f.eks. metoder for å fastslå om en vare har sin opprinnelse innenfor frihandelsområdet, idet den restriksjonsfri handel må begrenses til slike varer på grunn av medlemslandenes forskjellige ytre tollsatser. Den har videre drøftet systemer for gradvis avvikling av tollsatser og kvantitative importrestriksjoner. Den har ikke for sitt vedkommende tilrådd et bestemt system eller en bestemt overgangsperiode, men peker på de praktiske og handelspolitiske fordeler ved å nytte samme system som de seks vil nytte innenfor tollunionen. Drøftelsene innenfor OEEC's arbeidsgruppe førte for øvrig til at det system som de seks opprinnelig hadde festet seg ved, ble tatt opp til fornyet overveielse, hvorefter et revidert system ble lagt frem. Dette tok hensyn til visse kritiske kommentarer som var gjort innenfor OEEC's arbeidsgruppe. Selv om noen endelig konklusjon ikke er trukket, må det regnes med at man under et eventuelt europeisk frihandelsområde vil følge det samme system for nedbygging av tollsatser og restriksjoner som innenfor tollunionen, og da basert på at tollunionen vil bli gjennomført i løpet av 12 år. Som jeg nevnte tidligere, har imidlertid de seks forutsatt at overgangsperioden under visse vilkår kan forlenges til 15 eller eventuelt 17 år. Dette systemet er nærmere beskrevet i et notat som også er sendt stortingsrepresentantene sammen med selve rapporten. Systemet går i korthet ut på at tollreduksjonene skal foretas i 3 hovedetapper à 4 år med en reduksjon på 30 % av det *gjennomsnittlige* tollnivå i hver av de to første fireårsperioder og de siste 40 % i den siste periode. At reduksjonene skal skje på det gjennomsnittlige tollnivå, gir medlemslandene en viss valgfrihet i de første reduksjonsetapper med hensyn til hvilke enkeltsatser de vil redusere. Men for å unngå at denne elastisitet skal føre til at det ikke blir noenlunde resiprositet i ytelser og motytelser på hvert reduksjonstrinn, er det dog en bestemmelse om at man innenfor den totale reduksjon i hver etappe også skal foreta en viss reduksjon av hver enkelt tollsats. I første fireårsperiode skal således hver enkelt tollsats reduseres med 20 % innenfor den totale 30 % gjennomsnittsreduksjon. I annen periode skal hver enkelt tollsats reduseres med ytterligere 15 % innenfor den totale reduksjon på 30 %. Den *første* reduksjon i den *første* fireårsperiode går for øvrig ut på at samtlige tollsatser skal reduseres med 10 %. Denne reduksjon skal gjennomføres i løpet av *det første år av overgangsperioden*. For gjenstående kvantitative importrestriksjoner forutsetter de seks en gradvis overgang til full liberalisering gjennom årlige kvoteøkninger.

Arbeidsgruppen har vært klar over at det vil være behov for visse unntaksklausuler som gjør det mulig for medlemslandene midlertidig å fravike forpliktelsene til reduksjoner. Den viktigste er at det, som hittil gjeldende i OEEC, vil være adgang til å utsette avskaffingen av eller til å gjeninnføre kvantitative importrestriksjoner for land i betalingsbalansevansker. Det er også forutsatt unntaksklausuler for å møte uforutsette vansker som måtte oppstå i en enkelt industrigren hvis restriksjonene avskaffes etter den timeplan som er forutsatt. Det vil imidlertid bli meget strenge vilkår for å påberope seg en slik klausul, for at den ikke

skal virke til skade for den resiprositet i ytelser og motytelser som må være til stede innenfor et frihandelsområde. Det er bl.a. forutsetningen at en eventuell påberopelse av en slik spesiell unntaksklausul må godkjennes av de øvrige partnere med kvalifisert flertall.

Av andre viktige spørsmål av mer teknisk art som arbeidsgruppen har vært inne på, skal jeg innskrenke meg til å nevne at et frihandelsområde vil kunne motvirkes av tiltak som eksportrestriksjoner, eksportsubsidier, dumping og forskjellige former av kartellpolitikk etc. Arbeidsgruppen har ikke hatt anledning til å trenge særlig dypt inn i disse problemer, men forutsetter at de må løses. For enkelte av tiltakenes vedkommende kan det bli tale om et alminnelig forbud. For andres vedkommende vil det i alle fall bli gitt land som føler seg skadelidende, adgang til å bringe saken inn for internasjonal drøftelse og eventuelt treffe mottiltak.

Ved siden av problemer av mer teknisk art som vil måtte løses, og som jeg her har nevnt de viktigste av, har arbeidsgruppen også støtt på visse andre problemer, som den imidlertid har funnet å være av såpass økonomisk-politisk karakter at den har regnet med at de har ligget utenfor dens begrensede mandat. Den har i disse tilfelle vesentlig innskrenket seg til å peke på slike problemer. Et sentralt spørsmål i denne kategori er hvorvidt frihandelsområdet bare skal omfatte industrielle varer, slik som britene ønsker det, eller om også matvarer og fôrstoffer skal komme inn. Britenes holdning her er vesentlig diktert av hensynet til imperiepreferansen, idet det er for disse varegruppers vedkommende at den spiller størst rolle. I tillegg har det dog også blitt pekt på at proteksjonistiske hensyn spiller inn. Praktisk talt alle andre land mener derimot at også denne varegruppen må tas med, men at man må komme frem til særordninger. Dette vil i tilfelle tilsvare den fremgangsmåte som er tenkt fulgt innenfor tollunionen.

Et annet problemfelt som arbeidsgruppen nevner, er spørsmålet om en harmonisering av den økonomiske politikk i deltakerlandene, og hvorvidt en slik harmonisering er nødvendig som en forutsetning for et frihandelsområde. Land som Frankrike og tildels Italia synes å ville gå langt i retning av også å fastsette regler på dette felt som et ledd i planen om frihandelsområdet, mens britene på sin side ønsker et traktatkompleks begrenset til handelsproblemene i egentlig forstand. Ifølge britenes oppfatning vil en harmonisering av vesentlige sider av den økonomiske politikk i deltakerlandene komme frem som en naturlig følge og et resultat av selve frihandelsområdet. De ser ikke bort fra at det kanskje kan vise seg å bli behov for særlige tiltak på enkelte felter, men mener at man da får ta problemene opp til konkret drøfting når de oppstår. De er imidlertid motstandere av nå på forhånd å sette opp regler på dette område.

Et vanskelig problem reiser seg som følge av at enkelte OEEC-land ønsker særlige ordninger for en eventuell deltakelse i frihandelsområdet med den begrunnelse at de er økonomisk underutviklede. Disse land har ikke presisert sine krav nærmere, men ønsker tydeligvis lempelige og lange overgangsordninger. De land det her gjelder, er Tyrkia, Hellas, Portugal og Irland, – Island er det eneste OEEC-land som ikke har deltatt i disse forberedende drøftelser i Paris, og Islands syn på disse spørsmål er ikke kjent.

I hvilken utstrekning medlemslandenes oversjøiske territorier skal omfattes av et frihandelsområde har ikke vært drøftet. Innenfor tollunionen mellom de seks er det i prinsippet enighet om at unionen også skal omfatte slike territorier, men de nærmere regler og vilkår er ennå ikke fastsatt.

For til slutt å nevne de institusjonelle problemer i forhold til frihandelsområdet, så har de ikke vært drøftet særlig meget. De fleste land er av den oppfatning at man i størst mulig utstrekning bør bygge på de samarbeidsorganer som man nå har i OEEC. Nærmere diskusjon av disse problemer vil det være naturlig å vente med inntil man er kommet lenger i drøftelsene og når man ser spesielt hvor mange land som kommer til å bli med.

Jeg har i det foregående skissert utviklingen slik som den har foregått opp til nå. Det neste skritt er så at arbeidsgruppens rapport blir forelagt på statsrådsmøtet 12. og 13. februar. Det er ingen grunn til ikke å tro at arbeidsgruppens konklusjoner om at det er teknisk mulig å opprette et frihandelsområde, vil bli godkjent. Det største spørsmål er imidlertid hvordan arbeidet skal føres videre. Det er kjent at Storbritannia og de seks har sterke ønsker om å gjøre fortgang i saken, og at de vil foreslå at deltakerlandene nå – altså i neste uke – erklærer at de setter seg som mål å opprette et frihandelsområde. Det inngår videre i dette opplegg at saken skal føres over fra utrednings- til forhandlingsstadiet ved at medlemslandene innleder forhandlinger om utformningen av en traktat om et europeisk frihandelsområde. Britene synes å sette meget inn på, såvel av økonomiske som av politiske grunner at frihandelsområdet kan begynne sin virksomhet samtidig som tollunionen mellom de seks tar til å virke. Det vil etter de planer jeg før nevnte, si 1. juli 1958. Jeg vil i denne forbindelse gjerne nevne at selv om det britiske initiativ til dannelsen av et frihandelsområde kanskje opprinnelig ble lansert vesentlig fordi man fant at britisk industri ville bli stillet i en umulig konkurransemessig stilling på det europeiske kontinent under en tollunion mellom de seks, synes det, særlig etter regjeringsskiftet i Storbritannia, som om det kanskje har foregått noe av en motivforskyvning. Det kan være mye som tyder på at Storbritannia nå er aktivt interessert i et europeisk frihandelsområde i seg selv, uansett utviklingen i seksmaktssamarbeidet. Dette kan da til dels henge sammen med den senere tids politiske utvikling, som har ført til at nærmere britisk tilknytning til kontinentet synes mer aktuell. Dette bringer meg til den oppfatning at ønsket fra britisk side om allerede nå å få en slags prinsippbeslutning i saken kanskje i like høy grad er politisk som økonomisk motivert.

Det viktigste spørsmål er så hvordan vi fra norsk side skal stille oss til et slikt opplegg på ministerrådsmøtet. Ut fra økonomiske betraktninger ville det, så vidt jeg kan se, være en fordel å få utredet nærmere en del av de meget kompliserte problemer som reiser seg, før man innleder forhandlingene om en traktat og setter seg som mål å nå frem til et frihandelsområde. På den annen side vil jo slike problemer nødvendigvis måtte drøftes etterhvert som man står overfor dem under traktatforhandlingene, og noe endelig vedtak om å gå inn i et frihandelsområde vil selvfølgelig ikke bli tatt for noe lands vedkommende før en traktat er ferdig og de respektive nasjonalforsamlinger har fått anledning til å drøfte saken. Det vil

imidlertid ikke etterlate seg noe særlig godt inntrykk eventuelt å trekke seg ut etter at en traktat er utarbeidet, hvis man under forhandlingene om utarbeidelsen av traktaten i rimelig grad har fått tatt hensyn til sine standpunkter og fra starten av også har gitt sin godkjennelse til det mål å nå frem til et frihandelsområde. Hvordan man enn opererer, vil det ligge en ikke liten binding i det standpunkt som er blitt tatt fra norsk side på møtet i Paris i neste uke.

På den annen side må man være klar over den belastning det kan bety hvis man fra norsk side skulle prøve å bremse i denne saken. Fra britisk side regner man nok med at de aktuelle fullverdige partnere i et frihandelsområde, ved siden av Storbritannia selv og de seks, vil være de skandinaviske land samt Sveits og Østerrike. Hvis ett eller flere av disse mindre land ikke skulle være villige til å følge med på den foreslåtte fremgangsmåte, har man ingen garanti for at forholdene senere vil ligge like gunstig til rette for et slikt flersidig arrangement mellom de seks og de øvrige OEEC-land. Ut fra rent utenrikspolitiske motiver vil det antagelig også være betenkelig å gjøre noe som kan bli oppfattet som en bremse på et britisk initiativ for nærmere tilknytning til Europa.

Jeg er derfor kommet til den oppfatning at vi fra norsk side, alle forhold tatt i betraktning, bør erklære oss villige til å bli med i de foreslåtte traktatforhandlinger og eventuelt også gå med på at man allerede nå setter et europeisk frihandelsområde opp som et mål. Samtidig bør vi imidlertid klart gi uttrykk for at et frihandelsområde, slik som skissert, vil reise betydelige problemer som vi vil måtte ta opp under forhandlingene. Jeg tenker her særlig på finansieringsproblemene, som jeg skal komme tilbake til senere.

De økonomiske konsekvenser og fordeler for Norge av et europeisk frihandelsområde er det umulig å ha full oversikt over på det nåværende tidspunkt. Det dreier seg jo i stor utstrekning om en vurdering av utviklingen i løpet av et tidsrom på minst 12 år. Visse generelle slutninger kan man vel antakelig trekke, og vurderingene kan kanskje også bli noe forskjellige etter som problemstillingen er. Et spørsmål er i hvilken grad Norge er aktivt interessert i å få et frihandelsområde i stand. En annen problemstilling, som kanskje er den vesentligste, er om Norge kan stå utenfor et frihandelsområde bestående av minst de seks nevnte kontinental-stater og Storbritannia, hvis et slikt i alle tilfelle vil bli etablert.

Generelt sett må man kunne si at Norge som et lite land med forholdsmessig svak forhandlingsmessig posisjon, men med stor avhengighet av utenrikshandel, bør være interessert i en restriksjonsfri utveksling av varer og tjenester. Det er imidlertid ingen grunn til å legge skjul på at overgangen til et eventuelt frihandelsområde vil reise betydelige problemer, selv om den skjer i løpet av en 12-årsperiode. Jeg vil i denne forbindelse uttrykkelig presisere at nedbyggingen av tollsatsene begynner allerede fra 12-årsperiodens start. Selv om det er vanskelig å kunne si hvor konkurransedyktig vår hjemmeindustri *kan* gjøres, er det nok berettiget å gå ut fra at visse deler av hjemmeindustrien neppe vil kunne hevde seg i konkurransen. En betydelig omstilling til produksjon som vi – internasjonalt sett – har gode naturlige forutsetninger for, må derfor forutsees. Da disse industrier i høy grad er kapitalintensive, vil det største problem, så vidt jeg kan se, bli å skaffe

finansieringsmuligheter for å utbygge disse industrier så sterkt at det kompenserer den nedgang man må regne med i hjemmeindustrien. Ut fra disse betraktninger mener jeg at man fra norsk side under de eventuelle forhandlinger i tiden fremover sterkt må understreke behovet for internasjonale finansieringsmuligheter og nødvendigheten av at restriksjoner på kapitalbevegelser landene imellom i Europa blir lempet på. Fordelene ved et frihandelsområde vil på den annen side være at viktige norske eksportvarer ikke møtes med restriksjoner hos våre handelspartnere. For enkelte varer vil et frihandelsområde kanskje ikke være av avgjørende betydning i så måte, idet man vel må regne med at de varene i alle tilfelle blir solgt. Det gjelder først og fremst malmer og enkelte av metallene. For en rekke andre eksportvarers vedkommende kan man regne med at økte avsetningsmuligheter vil bli skapt, for eksempel for mer foredlede produkter av våre egne råstoffer. Det er vanskelig allerede nå å foreta en definitiv avveining av problemene for hjemmeindustrien mot fordelene på eksportsiden for dermed å avgjøre om vi *på det nåværende tidspunkt* kan si at vi er aktivt interessert i å få opprettet et frihandelsområde. Man må imidlertid også se på hvordan stillingen ville bli for vår eksport hvis man skulle stå *utenfor* et frihandelsområde omfattende de seks og Storbritannia. I så fall vil vår eksport vanskelig kunne hevde seg i konkurransen innenfor området når det gjelder varer som også produseres der, og man må i denne forbindelse være klar over at et slikt omfattende frihandelsområde nok vil vise tendenser til å bli mer og mer selvforsynt. Med vår store avhengighet av eksport til England og kontinentet kan vi neppe ta risikoen ved en slik utvikling. Etter min mening må vi derfor i et hvert fall innstille oss på å bli med i et frihandelsområde hvis det under enhver omstendighet blir etablert.

Ved siden av det hovedspørsmål om hvordan arbeidet skal legges an i tiden fremover, vil også ministerrådet måtte drøfte en del mer spesielle problemer som er reist i arbeidsgruppens rapport. Jeg skal her innskrenke meg til å nevne to av de mest sentrale.

Det første gjelder behandlingen av varegruppen: matvarer og fôrstoffer. Som jeg nevnte, har britene satt som betingelse for sitt vedkommende at frihandelsområdet bare skal omfatte industrivarer. Grunnen til at matvarer og fôrstoffer ikke kan tas med etter britisk oppfatning, er, som jeg nevnte, først og fremst hensynet til Imperiet, men også i en viss utstrekning proteksjonistiske grunner. Praktisk talt alle de øvrige land ønsker imidlertid å få disse varegruppene tatt med, men forutsetter at det i en viss utstrekning vil bli nødvendig med særordninger, idet et fullstendig fritt marked ikke ansees som et realistisk mål for tiden. Ved vurderingen av det norske standpunkt til dette spørsmål må man være oppmerksom på at varegruppen matvarer og fôrstoffer omfatter ca. 20 pst. av Norges normale eksport til OEEC-området. Og blant disse 20 % finner man de varer som er våre svake eksportvarer som har vanskelig for å finne avsetning. Under disse 20 % går fisk og fiskeprodukter samt fett i forskjellige former. De norske representanter må selvfølgelig fremheve betydningen av disse eksportvarer i Norges handel med Europa for øvrig og gjøre hva de kan for å hevde disse norske eksportinteresser, enten ved at man kan prøve å få visse av varene med i

frihandelsområdet, eller ved å få i stand forhandlinger om lettelser i handelen med slike produkter uavhengig av frihandelsområdet. Jeg tror imidlertid det er riktig å nevne at det vil bli overordentlig vanskelig å få dette til, og videre at vi må være forberedt på at de argumenter vi kan bruke for å ivareta fiskerisektorens interesser, kan få konsekvenser for hvordan vi må stille oss når det gjelder landbruksvarer i egentlig forstand.

Til slutt vil jeg gjerne nevne spørsmålet om en harmonisering av den økonomiske politikk. Jeg er for min del enig i den britiske oppfatning om at en slik harmonisering vil trenge seg frem som en konsekvens av frihandelsområdet, og – generelt sett – tror jeg ikke at vi har noen særlig grunn til å støtte opp om det synspunkt at det på det nåværende tidspunkt skal utarbeides regler om en del av dette området. Jeg ser da bort fra spørsmålet om kapitalbevegelsene som jeg nevnte tidligere. Det bør imidlertid understrekes fra norsk side at forutsetningen for at et frihandelsområde kan virke etter sin hensikt, er at deltakerlandene følger de samme hovedmål i sin økonomiske politikk og at de spesielt tar sikte på å holde en høy og stigende produksjon og at de opprettholder en høy og stabil sysselsetting. Jeg tror det er av avgjørende betydning for at et fellesmarked av denne art skal bli en suksess, at det kan introduseres i en økonomisk ekspansjonsperiode. Det vil vel uten videre være ganske klart at skulle land etter land ha økonomiske vanskeligheter, noe bortimot en depresjonsperiode, så vil det være overordentlig vanskelig overhodet å tenke seg muligheten av å gjennomføre en automatisk gradvis tollsenkningsplan slik som denne planen om frihandelsområdet forutsetter.

Formannen: Jeg takker handelsministeren for den redegjørelse han har gitt.

Røiseland: Eg synest det er grunn til å takka handelsministeren for utgreiinga. Det var verdfullt for oss at vi fekk denne orienteringa før dette viktige og nær sagt avgjerande møtet skal haldast i Paris. Men når ein står framfor eit kompleks av denne storleiken, er det vel ingen som har skikkeleg oversyn over konsekvensane. Det må berre bli ein nokså førebels og overfladisk reaksjon på spørsmåla, som kan koma til uttrykk her i dag. Men på den andre sida må det vera rett at Regjeringa får denne reaksjonen føre dette viktige møtet i Paris.

Så vidt eg forstår, er det ikkje i fyrste rekkje spørsmål om vi skal gå inn i ein tollunion eller ikkje. Skulle det ha vori tilfellet at spørsmålet om medlemskap for Noreg i tollunionen hadde meldt seg, synest eg det ville vori grunn til å stella seg svært reservert. Tollunionen må vel bli dominert av Tyskland. Det må vel også vera heilt klart etter det som ligg føre no, at ved ein tollunion blir også jordbruksvarer tekne med. No kan det vel vera at Danmark for alvor drøfter spørsmålet om å gå med i tollunionen, for at ikkje Holland skal slå Danmark ut i konkurransen om jordbruksvarene på den kontinentale marknaden. Det vil kanskje koma til å spela litt inn for samarbeidet i Norden, det er så. Men i alle tilfelle synest eg vi bør stella oss svært reservert i spørsmålet om å gå inn i ein tollunion, om spørsmålet skulle bli aktuelt. Men så vidt eg forstår, er det ikkje det som fyrst og fremst er aktuelt i Paris. Det er spørsmålet om ein skal gå med i eit frihandelsområde. Der må vi kunna seia

som handelsministeren at det er ikkje lett å vita om vi har nokon nettoføremoner av eit slikt frihandelsområde.

Men så melder det andre spørsmålet seg: Men følgjene av å stå utanfor - ? Og då synest eg nok at det er ikkje så lite som talar for at vi beint fram ikkje *kan* stå utanfor når Storbritannia blir med. Etter det synest det vera naturleg at den norske regjering – eller den norske statsråden – på Parismøtet ikkje steller seg negativt med omsyn til vår stode til frihandelsområdet. Vi bør syta for at vi blir med i dei tingingane som no truleg kjem i gang. Men når det er så vanskeleg for oss å avgjera om vi vil ha noka verkeleg netto-vinning av det eller ikkje, synest eg ikkje vi kan gå med på noka prinsipputsegn om at det vil vera ein føremon. Eg synest det er å gå for langt, det som statsråden nemnde – at det kunne vera tale om for Noreg å seia seg samd i ei prinsippklæring om at ein bør skipa eit frihandelsområde. Vi bør prøva å balansera på denne lina at vi ikkje er avvisande og at vi er interessert i å vera med i dei tingingane som skal halda fram, men ikkje på dette tidspunktet seia noko visst om vi meiner det er til bate eller til skade for oss. Elles er eg samd med statsråden i at vi bør gjera det vi kan for å få til ei ordning der det blir fri kapitalrørsle over grensene – det er heilt klårt.

Når det så gjeld jordbruksvarer, bør vi stø England alt vi kan for at jordbruksvarer skal haldast utanfor.

Wikborg: Det er klart at det er av den største betydning for Regjeringen, når den nå skal ta standpunkt til dette, å høre hvordan de forskjellige partier ser på det. Og selv om vi så å si har fått dette kastet i hodet på oss og er uforberedt, og vet lite om det, får vi jo forsøke å si det vi kan om problemet. Jeg ser det slik at vi står overfor de største økonomiske problemer som vårt land har stått overfor i dette århundre, når vi skal ta standpunkt til dette som kan få en så enormt inngripende innflydelse på hele vårt næringsliv.

Der er et hovedsynspunkt som vi vel ikke bør glemme, og det er det utenrikspolitiske, betydningen av at det kan bli en tredje stormakt, et samlet Europa, som kan være en motvekt både mot øst og mot de Forente Stater. Jeg har inntrykk av at vi i Europa for øyeblikket befinner oss i en svakhetstilstand på grunn av vår splittelse, som gjør at Europas stemme ikke teller med som den burde i den internasjonale konsert. Og jeg tror at for vårt land betyr det på lang sikt noe betydelig for vår sikkerhet, om det kan bli et slikt sterkt, samlet Europa.

Ved siden av det står det for meg slik at vi har ikke noe valg. Jeg er selvsagt enig med hr. Røiseland i at vi må forsøke å spille våre kort så godt som vi kan og gjerne også vente lengst mulig med å binde oss. Men jeg er aldeles sikker på at vi kommer ikke forbi det. En betydelig rolle for oss vil det også spille hvordan Danmark og Sverige stiller seg på den konferansen som forestår. Jeg har av avisene inntrykk av at Danmark allerede har tatt sitt standpunkt og vi vet jo at for det danske jordbruk betyr dette så meget at de kanskje kommer til å sette alle kluter til for å få jordbruket med. Danmark kan under ingen omstendigheter stå utenfor et frihandelsområde, enda mindre enn vi kan det. Og blir det så at Sverige også går positivt med, hva vi jo må tro etter den voldsomme interesse man i Sverige har vist

for en nordisk tollunion, så står vi i den stilling at hvis vi skulle være utenfor og Danmark og Sverige er innenfor, – Sverige som eksporterer på mange måter de samme produkter som vi eksporterer – og hvis våre eksportartikler skulle være tollbelagt til området og de svenske ikke, så skal man ikke ha stor fantasi for å forstå hvordan det da kommer til å arte seg. Jeg tror som sagt ikke vi kommer forbi dette, og jeg tror at vi på lang sikt heller ikke kommer forbi at jordbruksvarer, fôrstoffer og fisk kommer med. Her har vi veldige interesser å beskytte. Vi kan jo ikke under noen omstendigheter gå med på en slik ordning, med mindre vårt jordbruk sikres. Jordbruket betyr så meget for hele vår økonomiske struktur, vår befolkningsstruktur, det betyr noe – ja noe avgjørende – for hele landet vårt at vi kan beholde et sterkt jordbruk – også av beredskapsmessige hensyn – at vi under ingen omstendigheter kan gå med på en ordning som ikke sikrer oss, eventuelt ved slike minstepriser at jordbrukets fremtid er sikret.

Jeg tror at den harmoniseringen som også arbeidsutvalget har vært inne på, kommer vi ikke forbi. Vi står faktisk overfor å måtte føre en helt ny økonomisk politikk. Statsråden mente at vi burde følge det engelske standpunkt, og det kan det kanskje være meget i, for jeg tror at en harmonisering vil trenge seg frem. Det kan ikke unngås at land som fører en mer restriktiv økonomisk politikk enn andre land, vil falle tilbake i konkurransen med de andre innenfor området. Men spørsmålet er: kan vi vente at de andre land vil gå med på at harmoniseringen med hensyn til den fri kapitalbevegelse skal tas med, men ikke alle de andre spørsmål som reiser seg? For fri kapitalbevegelse henger på det nøyeste sammen med hele den økonomiske politikk. Hvis vi skal vente å få fremmed kapital hit, må vi gi den fremmede kapital samme vilkår som den har i de andre land innenfor området, og da kommer vi opp i svære problemer når vi for eksempel tenker på Hollands liberale politikk når det gjelder fremmed kapital. Men jeg er enig i at vi kommer til å trenge overmåte stor fremmed kapital for den omstillingsprosess vi skal igjennom, og vi må da legge forholdene til rette for at vi kan få slik kapital inn.

Jeg mener altså at vi overhodet ikke har noe valg selv om vi ikke kan overskue konsekvensene i dag, og jeg er også av den mening, at hvis de andre land – og særlig våre nordiske naboland – går med på en prinsipputtalelse, så kan vi ikke la være å gjøre det samme. Vi må opprettholde en stilling parallelt med våre nærmeste naboland, slik at vi ikke skal stå svakere i de forhandlinger som videre skal føres enn de andre land gjør. Vi har ganske spesielle interesser som vi må vareta. Og vi må forsøke hele tiden å være i sentrum av forhandlingene for ikke å lide for omfattende skade. Vi vet at vi før eller senere allikevel må inn i dette.

Jeg tror vi står overfor problemer som kommer til å bety en svær belastning for oss, og en belastning som ikke skyldes noe enkelt partis beslutninger. Derfor tror jeg vi kommer til å trenge politiske samarbeidsorganer når vi skal ta fatt på disse enorme problemene. På en eller annen måte tror jeg det må etableres et samarbeidsutvalg mellom partiene, for man kan ikke vente at noe enkelt parti alene skal ta dette veldige ansvar og denne veldige belastningen. Det ville være ønskelig om Stortinget, eventuelt i et hemmelig møte, kunne få anledning til å diskutere disse problemene før møtet tar til der nede. Jeg vet ikke om det er anledning til det – nå

skal vi jo reise til Helsingfors en hel del av oss – og det kommer mange varamenn med som ikke kjenner problemene. Men selv om vi representerer de komiteer som er mest direkte involvert, er det vel et spørsmål om man ikke burde forsøke å få høre hva hele Stortinget har å si, hvis det da overhodet er mulig.

Kjøs: Det er ikke mulig å gå inn på alle de enkeltheter og mange og store spørsmål som reiser seg i denne sak, og det venter selvsagt heller ikke handelsministeren at vi skal gjøre. Men jeg forstår godt at det er nødvendig for handelsministeren å ha en reaksjon fra denne forsamling før forhandlingene dernede skal begynne. Jeg ser det også slik at dette er en sak av overordentlig stor og vidtrekkende betydning for vårt land. Og jeg ser det videre slik at et frihandelsområde som det her er tale om, det vil bli opprettet enten vi stiller oss slik eller slik, og det er vel heller ikke så sikkert at vi får så stor innflytelse på selve utformingen av traktaten. Men etter min oppfatning er det ganske utelukket for oss å stå utenfor et slikt frihandelsområde når det blir opprettet, og spesielt når Storbritannia går med i det. Derfor synes jeg det vil være riktig, ja, jeg vil si det slik at det er helt nødvendig å bli med i forhandlingene om en traktat med sikte på å nå frem til et frihandelsområde som det her er tale om. Men det som jeg tror blir overmåte avgjørende for det hele for oss, det er hvordan vi selv innretter oss. Det vil med andre ord si at jeg mener at vi straks må ta konsekvensene av det standpunkt som vi kommer til å ta i denne sak, og forberede oss så godt vi kan til å møte de virkninger som dette kommer til å få for vårt økonomiske liv. Det gjelder også det som er nevnt her om kapitaltilførsel til vårt land, slik at denne omlegging av industrien spesielt, som kan komme til å bli nødvendig, kan komme i gang på et tidlig tidspunkt.

Det som er nevnt om mat – og fôrstoffer, vil selvsagt få en meget stor betydning for oss når vi kommer inn på jordbrukets interesser. Og der må vi – jeg er enig i det som hr. Wikborg sa og det som hr. Røiseland var inne på – støtte Englands standpunkt så godt vi kan, slik at vi der får den beskyttelse og de vilkår for disse næringer, som er så høyst nødvendige for at de kan drives med utbytte her i vårt land.

Men min konklusjon er altså at vi deltar i arbeidet og forhandlingene om traktaten for å gi vår godkjennelse til et frihandelsområde som mål, slik det her er trukket opp.

Konrad Knudsen: Jeg kan meget godt forstå at dette spørsmålet er kommet på mange som julekvelden på kjerringa. Det har vært nevnt under debatten at man hadde betraktet det nærmest som en utopi eller som et uttrykk for akademiske betraktninger nede i Europa-rådet, hele dette problemet. For dem av oss som har hatt anledning til nærmere å følge utviklingen av hele dette spørsmålet gjennom flere år, og det gjelder naturligvis i første rekke dette med tollunionen mellom de seks, så kommer ikke spørsmålet i det hele tatt overraskende på oss. Helt siden det ble klart at en rekke land som Storbritannia og de skandinaviske land ikke kunne tenke seg tanken å bli med i en felles europeisk statsdannelse, et forenet Europa, har disse land

tatt sikte på å nå frem til et såkalt «Lille Europa», og det prosjektet sprakk, som vi alle vet, ved at Frankrike ikke underskrev traktaten og ratifiserte den i sin tid.

Tollunionen mellom dem nå, dekker ihvertfall noe av dette problemet, bare det at man faktisk tar fatt i en annen ende. Det nye kan man derimot si ligger i dette å danne et frihandelsområde for de vesteuropeiske land som ikke finner å kunne være med i en tollunion – men heller ikke dette representerer i og for seg noen ny tankegang. Da organisasjonen for kull- og stålsammenslutningen i sin tid ble inngått mellom de samme stater, forelå et alternativ for oss andre til å slutte oss til på et slags samarbeidsgrunnlag – jeg vil ikke akkurat si et slags frihandelsgrunnlag, men dog allikevel et grunnlag for samarbeid med denne Stål- og Kullunionen, og som dere alle vet har Storbritannia på et slikt grunnlag sluttet seg til. Jeg vet ikke om det er det som har gitt Storbritannia mersmak, dets erfaringer fra sitt arbeid der – om det kan være så at det er grunnlaget for at det har stillet seg i bresjen for et frihandelsområde i tilknytning til kontinentalmaktens tollunion. Jeg så forleden dag i «Verdens Gang» at Bertil Ohlin i en kronikk ga uttrykk for at det engelske standpunkt var påvirket av så sene hendinger som disse nede i Midt-Østen, men jeg tror at en slik påstand er temmelig lettkjøpt av en mann som professor Ohlin. For oss som gjennom alle år fra 1945 og oppover har hatt anledning til å se hvordan det engelske synet har skiftet i dette forhold, fra Imperiet og de Forente Stater og over mot Europa, for oss er ikke dette en ny omvendelse fra engelsk side. Jeg vil bare minne om at Herbert Morrison, som i sin tid var engelsk utenriksminister, i 1954 sa under en debatt i Europarådet:

«Etterhvert som tiden går er det grunn til å anta at Storbritannia vil kunne gi sin tilslutning til en flerhet politiske, økonomiske og forsvarsmessige intereuropiske organer, som senere tør kunne danne grunnlaget for en enhetlig statlig og parlamentarisk karakter, som igjen vil kunne bli en virkelig begynnelse til en føderal statsdannelse i Vest-Europa.»

Så langt gikk altså Herbert Morrison for over to år siden. Og det er uttrykk for begge de politiske partienes syn i engelsk politikk i dag. Disse ting er derfor ikke nye.

Under debatten i Nordisk Råd ble den økonomiske side av problemet sterkt trukket frem av både hr. Hønsvald og hr. Finn Moe. En fikk her en klar forståelse av at Europa sakker akterut i forhold til USA og Sovjet-Unionen. Men det er jo klart at spørsmålet ikke bare er av rent økonomisk karakter. Da kull- og stålfellesskapet ble opprettet, hadde det tydelig ikke bare økonomisk, men tillike en politisk karakter. Tenk bare på hva det fellesskapet betyr i forholdet mellom Tyskland og Frankrike! Og det gjelder selvfølgelig i høyere grad nå, da det dreier seg om noe slikt som en tollunion mellom de seks, og et frihandelsområde for de øvrige vesteuropeiske maktene.

Europa har i alle disse årene etter krigen sutinert på USA, og det er naturligvis grunn til å være takknemlig for den hjelp vi har mottatt både gjennom Marshallplanen og gjennom de forskjellige forsvarstiltakene, men på den annen side er det jo ganske klart at det i det lange løp må være uholdbart at Vest-Europa på denne måte blir stående i et bestemt avhengighetsforhold til de Forente Stater.

Jeg føler meg ikke på noen måte kompetent til å ta dette spørsmålet opp i noen detalj, og jeg tror heller ikke det er påtrengende nødvendig i dette øyeblikk. Derimot vil jeg gi min tilslutning til statsråden i at vi bør kunne si oss enige i at vi vil se på spørsmålet om et frihandelsområde som et mål for Vest-Europa, og jeg er enig med hr. Kjøs i hva han sa, at for oss vil det neppe bli noe nevneverdig valg dersom England blir med.

Hareide: Eg forlangte ordet i grunnen berre for å streka under det som hr. Røiseland var litt inne på, dette forholdet mellom jordbruksprodukt og fiskeprodukt. Medan det kanskje er ein livbetingelse for norsk jordbruk at jordbruksprodukta blir haldne utanfor, er det avgjort ein livsbetingelse for norsk fiskenæring at fiskeprodukta blir med. Eg vil gjerne streka under dette så sterkt som eg kan for dei som no går til desse forhandlingane.

Det har vori sagt tidlegare at fiskeprodukta utgjer 20 pst. av vår samla eksport, og vi veit at det er slik. Det er då av overmåte stor betydning at vi ikkje inngår avtalar som vil vanskeleggjera vår fiskeeksport. Det kan slå oss ut, dersom vi her får restriksjonar som gjer det vanskeleg for oss å konkurrera. Og vi veit at i prosentar har det større betydning for vårt land dette som har med fiskeeksport å gjera, enn for noko anna land.

Når jordbruk og fiske er kopla saman i denne forbindelsen, så er jo det nokså unaturleg for oss, der fiskeprodukteksporten utgjer eit så stort prosenttal. Det er ikkje tilfelle hos dei andre nasjonane, og det er vel difor at desse to næringane kan koplast saman på den måten som vi har inntrykk av at det er meininga å gjera.

Det var i grunnen berre dette eg ville streka under, at ein må vera merksam på storleiken av vår fiskeeksport og kva betydning den har for oss, og at der må setjast alle krefter inn på at ikkje jordbruk og fiske blir kopla saman, men at jordbruket på si side kan haldast utanfor, og at fisket på si side kan koma med.

Smitt Ingebretsen: Jeg ville finne det naturlig om handelsministeren var skuffet over den reaksjon han har fått her i forsamlingen. Den er jo nærmest et råd om å forsøke å balansere mellom ja og nei så godt det lar seg gjøre, uten å komme i noen ulykke. Det er ikke noen lett oppgave, og vi kan alle følge ham med medfølelse når han reiser nedover.

Men det er jo heller ikke lett å forstå hvorledes han skulle kunne få en annen reaksjon her. Vi blir innbudt til en forhandling hvor det oppriktig talt står over døren: «Du aldrig bliver gift, hvis det i Dag ey skeer!» Og ut fra den forutsetning skal man altså gi sitt svar.

Jeg synes det er en stor skuffelse at dette press, så vidt jeg forstår først og fremst kommer fra engelsk side. Da det i Europarådet viste seg at det ikke var mulig å lage et Europas Forente Stater fra den ene dag til den annen, som jo gjerne Spaak ville ha gjort, fikk vi en regel som sa at man skulle forsøke å skape et fellesskap på visse områder, men etter engelsk initiativ ble det satt det vilkår at om noen av Europarådets stater skulle finne på å lage et slikt fellesskap på et bestemt område, så skulle adgangen stå åpen for de andre medlemsstater til å gå inn i dette fellesskap på

et senere tidspunkt, når det måtte passe dem, når situasjonen for dem var moden for det.

Det synes jeg var en fair ordning, og jeg er skuffet over at når vi her blir stillet overfor et spørsmål om å lage en fellesorganisasjon på et bestemt område, så presser England på og sier at hvis ikke dere nå slutter dere til, ja så – jeg hadde nær sagt – må Vårherre vide hvorledes det går dere siden. Og det er jo tydelig å høre på de reaksjoner vi har fått fra forskjellige kanter her, at den villighet til å strekke seg som der har vært gitt uttrykk for, den er meget sterkt farvet av at man ikke tør annet. Den forpliktende regel som er stillet opp og som sier: «Nå eller aldri» – den våger man ikke å gå imot.

At der er store tvil og vanskeligheter til stede, kommer også av den ting at vi her stilles overfor en saksbehandling som er komplett fremmed for oss. Vi er jo vant til at når vi skal løse en sak, så blir saken først utredet, og så blir det nøye og alvorlig overveiet og undersøkt hvilke konsekvenser beslutningene kan få. Og den regjering som eventuelt måtte være mindre nøye med disse forberedelser, den blir meget sterkt bebreidet det, fordi man finner at det er en selvfølgelig ting at skal man ta en beslutning, og ikke minst når det gjelder en beslutning av vidtrekkende karakter, så skal det være nøye overveiet hvor den fører hen.

I dette tilfelle har man satt tingene på hodet. Man har sagt at en slik ordning må vi ha, og nå skal man beslutte en slik ordning, og så skal vi siden se hvor det fører oss hen. Det er faktisk det som er situasjonen, i motsetning til den vei som man har fulgt når det gjelder det nordiske fellesmarked, hvor man har tatt utredningene på forhånd. Jeg forstår at det vel ikke minst er Spaak som har preget den fremgangsmåte som her er valgt. Det er helt i stil med hans – man kan vel godt si – hans dynamiske karakter. Tingen skal gjøres, og en måte er det alltid å få gjort en ting på i dette liv – og den sjansen tar han.

Men jeg tror at resultatet av hva der nå skjer i disse ting, kan bli av den aller største betydning for hele vår fremtid, og jeg må si at jeg har personlig en sterk uvilje mot å innlate meg på en beslutning som i nokså stor utstrekning må karakteriseres som et spill. Jeg står derfor sterkt tvilende her – som andre.

Når man snakker om at vi må ordne oss som våre naboer, så er jo dertil å si at vi kan vel i dag med noenlunde stor sannsynlighet regne med at det ikke vil bli mulig. Så vidt jeg forstår vil Danmark velge å slutte seg til tollunionen, og det er vel vanskelig å tenke seg at Norge eller Sverige – i all fall Norge – vil kunne slutte seg til tollunionen. Vi vil foretrekke frihandelsområdet, som Danmark slett ikke vil inn i. Vi behøver ikke engang gå så langt som til våre naboer for å se hvilke spesielle store vanskeligheter det ligger i dette spørsmål, det er tilstrekkelig å høre på hva hr. Hareide sa her nå sist. Han sa at det kan godt være at det er en livsbetingelse for jordbruket å bli holdt utenfor dette, men det er i all fall en livsbetingelse for fiskeriene våre å bli med. Engelskmennene har jo koblet sammen jordbruk og fiskeri, og med Englands stilling overfor imperielandene og preferansereglene, er det vel slik at det er svært lite sannsynlig at de vil skille de to grupper fra hverandre, men opprettholde kravet om at både jordbruk og fiske og fett blir holdt utenfor frihandelsområdet.

Det er et dilemma det hele, og jeg synes oppriktig talt ikke det er fair – det vil jeg si – å forsøke å tvinge de mindre stater til å ta et standpunkt slik over natten, i en sak som kan bli av den mest avgjørende betydning for hele deres fremtid. Det er klart at i de forhandlinger som nå skal føres og som Norge selvfølgelig må delta i, må vi stille oss villig til å drøfte problemene, og vi må gå inn i det med all den interesse som det selvfølgelig krever å drøfte spørsmål av livsviktig betydning for vårt land og for hele Europa, men jeg synes at man burde forsøke å minne om at det har vært ansett for å være en grunnregel i det europeiske samarbeide at man skulle få lov til å ta hensyn til sine egne interesser så langt at man ikke behøvde å bli trukket etter hårene til en avgjørelse. Jeg håber bare at det må bli vist en større forståelse enn der er blitt gjort hittil, overfor de land som ikke opprinnelig har vært med i dette. Jeg vil også si at de meldinger som er kommet fra de forhandlinger som nå er i gang – og det er jo forutsagt at det nå i løpet av februar-mars skal underskrives en avtale om tollunion og frihandelsområde – de meldinger synes jeg tyder på at der ennå er så mange uløste spørsmål at ingen vet om de samme land er rede til å underskrive en avtale som de kan ratifisere.

Jeg har under arbeidet i Europarådet ervervet meg megen skepsis. Jeg har sett hvorledes man er gått i gang med stor entusiasme og høyspente taler for å løse oppgaver, og når man kom til "Vejs Ende», så har de som var mest entusiastiske og holdt de varmeste taler, aldri ratifisert overenskomstene. Vi kan komme til å oppleve det samme nå som vi opplevet med Europahæren, da Frankrike nektet å ratifisere. Frankrike har ikke en gang ratifisert menneskerettighetskonvensjonen ennå. Jeg synes at disse ting også skulle bidra til at man ikke stillet de skandinaviske stater overfor et fait accompli, og overfor et krav som det vi stilles overfor i dag.

Jeg tror dessverre at det ikke er mulig å gi handelsministeren med på veien noen reaksjon som han kan ha noen større nytte av enn den som ligger i det jeg begynte med, da jeg sa at man her hadde tilrådet ham å balansere mellom ja og nei, og se om han kunne komme levende fra det.

Formannen: Det er ganske rimelig, når man er stillet overfor dette problem, at man vesentlig ser dets økonomiske sider. Men jeg tror at både for å forstå hvordan selve dette problemet er kommet opp og også når vi skal ta stilling til det selv, er det verd å huske, som også handelsministeren gjorde oppmerksom på, at her spiller det i stor utstrekning politiske motiver inn. Det som det i virkeligheten står om, det er vel i ganske stor utstrekning Europas fremtid. Som hr. Wikborg sa, er ikke dette noe som er skapt av noe politisk parti i noe land, hverken her eller i Storbritannia eller i de kontinentale land, men det er utviklingen selv som har skapt dette problemet. Og jeg tror at hvis man studerer det, vil man se at det dreier seg om ganske dyptliggende tendenser både økonomisk og politisk. Det er en utvikling som har pågått i over et halvt hundre år og som sikkert vil fortsette, og som det for Europas vedkommende gjelder å motarbeide etter beste evne. Jeg tror ikke vi skal være blinde for det faktum at Europa sett i forhold til den øvrige verden, står svakt i det i dag, økonomisk og politisk. Økonomisk synes jeg det kommer ganske betegnende til uttrykk i det faktum at den dag i dag – som jeg også sa i Stortinget –

dekker OEEC-landene sin import fra dollarområdet bare for 70 pst.s vedkommende med rent kommersielle transaksjoner. Det vil si at Europa og OEEC-landene går med en underskuddsøkonomi, og i det lange løp kan det komme til å dreie seg om Europas levestandard.

Når vi ser på Europas politiske stilling, ser vi også de store endringer som er foregått. Det er ikke lenger Europa som behersker verden. Og dette kommer ganske tydelig til uttrykk i Storbritannias stilling. Som Ole Bjørn Kraft sa i sitt foredrag i Studentersamfunnet på lørdag: Det er ikke lenger noen verdensmakt. Det har tapt imperiet, praktisk talt alt sammen er i dag uavhengig, med de økonomiske konsekvenser som det trekker etter seg. Og det kan vel ikke være noensomhelst tvil om at de britiske dominions, Australia, New Zealand og Canada, orienterer seg mer og mer over til den amerikanske økonomi. Så Storbritannia er i dag i en meget vanskelig stilling, og det er vel i første rekke det som forklarer at det nå orienterer seg mot det øvrige Europa i den utstrekning som det gjør.

Jeg vil ikke si noe mer om selve bakgrunnen, men bare si at tross alt så er nå Norge en del av Europa, økonomisk, politisk, og vi kan ikke stille oss helt likegyldig til det som foregår i det øvrige Europa. Men her kommer jeg til det punktet som jeg gjerne ville peke på, og det er at om vi nå skulle velge å stå utenfor av økonomiske årsaker, så tror jeg vi skal være fullt klar over at vi løper da også en meget stor politisk risiko. En slik holdning kan få vidtrekkende konsekvenser for oss, for vår sikkerhetspolitikk først og fremst, og for hele det samarbeid som vi vil ha med det øvrige Europa. Det blir kanskje enda mer utpreget hvis Danmark virkelig skulle gå med i seksmaktgruppen, altså i tollunionen og fellesmarkedet, og vi for vårt vedkommende ikke en gang går med i frihandelsområdet. Så jeg tror vi må være helt klar over at det er ikke bare en økonomisk beslutning vi er bedt om å ta, det er også en vidtrekkende politisk beslutning.

Jeg vil bare i den forbindelse føye til at jeg tror at de anti-amerikanske tendenser som er lagt inn i dette europeiske samarbeidet, er overordentlig farlige – som jeg i det hele tatt anser den anti-amerikanske propaganda som drives for temmelig farlig, og jeg går ut fra at vi i all fall ikke vil slutte opp om den.

Hvis jeg her skulle trekke noen konklusjon, måtte det nærmest bli den som handelsministeren selv trakk, at vi må bli med på forhandlingene, fullt klar over at det forplikter oss til en viss grad, selv om vi har tatt våre reservasjoner. Og her vil det vel i sterk grad bli gjort gjeldende nettopp dette at vi hører til Europa, og hvis Europa nå vil ta et krafttak for å styrke sin økonomiske og politiske stilling, er det også vår plikt å bli med.

Hvis det fra britisk side med støtte av andre skulle kreves et virkelig prinsippvedtak, vet jeg for min part ikke noen annen utvei enn at handelsministeren da enten får si at han må bringe dette tilbake til Stortinget, eller at han slutter seg til det under forbehold av Stortingets senere samtykke.

Vatnaland: Eg må seia meg einig med hr. Smitt Ingebretsen når det gjeld måten som desse spørsmåla no blir forelagt landa på, for det er rett som han sa at ein her faktisk blir innboden til å ta eit prinsipielt standpunkt utan å ha oversyn over dei

faktiske konsekvensar. I trontaleordskiftet gav eg i grunnen uttrykk for mine reservasjonar når det gjeld planen om ein europeisk fellesmarknad og ein europeisk tollunion, og eg ser ikkje meir optimistisk på det i dag, heller tvert om. Og eg synest at den utgreiinga handelsministeren kom med her, den gav oss i grunnen nye betenkjelegheiter. Han uttala seg i grunnen meir klårt når det galdt betenkjelegheitene her enn eg synest han gav uttrykk for under trontaledebatten. Og det er eg i grunnen takksam for.

Eg kan ikkje sjå det så enkelt som sume her gjer når dei erklærer at dei kan gå med på målsetjinga og kan gå med på forhandlingar under den føresetnaden, utan at dei no har noko som helst oversyn over konsekvensane. For som statsråden sa, ein må vera klår over at det er forplikande for oss framover, dersom me no tek eit prinsipielt standpunkt. Det er ikkje berre jordbruk og fiske som her kjem i motsetnad til einannan, men statsråden uttala, såvidt eg noterte, at visse delar av vår heimeindustri vel neppe vil kunna hevda seg i konkurransen under ein slik vesteuropeisk tollunion, og korleis står ein budd til å møte den situasjonen? Ein må her ikkje berre sjå på storindustriens interesser, men sjå det heile i samanheng, og så vidt eg skjønna statsråden, kunne heller ikkje han i dag gjera seg opp noka meining om korvidt vi som heilheit ville ha nokon nettovinst av å gå med her, og då står spørsmålet like tvilsamt for meg som det har gjort før.

Statsråden sa også at det ville ha vori ein fordel å ha fått utgreitt problema både om det eine og det andre før ein tok standpunkt, og det er eg heilt einig i. Eg meiner det er absolutt naudsynt. Men når situasjonen er slik som her har vori nemnt, så kan ikkje eg, slik som hr. Wikborg og hr. Kjøs, vera med å erklæra meg einig i målsetjinga her. Kan ein ikkje ta del i forhandlingane utan på førehand å ta eit slikt prinsipielt standpunkt, ja, så meiner eg at det bør stå ut til me får meir klårheit. For eg ser det for min del så ansvarsfullt å ta standpunkt her, at det vil ikkje eg vera med å ta ansvaret for i dag.

Det er ikkje berre det vanlege jordbruket som her kjem i ei vanskeleg stilling, men også alle dei forskjellige sektorar innan jordbruket som i det siste har spesialisert seg. Lat oss ta veksthusdyrkinga. Kva stilling vil dei som har spesialisert seg der koma i, om vi skal få ein europeisk fellesmarknad? Det vil bli katastrofe. Og fruktdyrkarane likeins, slik som dei har spesialisert seg på mange måtar også innan den næringsgreina.

Det kunne vera mykje å koma inn på her, men eg skal ikkje lengja dette ordskiftet serleg mykje meir. Eg kan som sagt ikkje sjå saka så enkelt som det her har vori gjevi uttrykk for, f.eks. av hr. Hareide. Det er ikkje berre dette motsetnadstilhøvet når det gjeld interessene for jordbruk og fiske her. Eg er klår over den vanskelege stilling for vår fiskeeksport og eksporten av fiskeprodukt, men eg trur det må vera rekna med ein for stor prosent der. Eg skjønna statsråden slik at i dei 20 prosent av vår eksport til OEEC-landa som eksporten av fisk og fiskeprodukt skulle representera, var òg innbefatta fettstoff, og det gjer ikkje så lite innan dei 20 % igjen, så eg meiner at ein må ikkje overdimensjonera fiskeeksporten heller.

At vår fiskeeksport kan koma i ei sers vanskeleg stode, det er eg klår over. Men andre næringar kan på den andre sida koma i ei endå verre stode. Det er det me

ikkje har oversyn over i dag. Derfor kan eg ikkje her vera med og ta eit prinsipielt standpunkt, og kan ein ikkje få vera med og ta del i desse forhandlingane og få utgreiing om både det eine og det andre på førehand, så må eg for min del i dag vera med og seia nei til målsetjinga her, også av omsyn til utbygginga av næringslivet vårt vidare. Eg var inne på det under trontaleordskiftet òg i samband med det statsråden då peika på, dei store investeringane som det vart tale om under omlegginga. Han sa her i dag at det ville vera naturleg at dette vart gjennomført i ein ekspansjonsperiode, men at det snautt lèt seg gjennomføra for mange i ein nedgangsperiode, det er heilt sikkert. Og kvar står me i denne overgangsperioden? Det var det eg nemnde under trontaleordskiftet òg. Eg var redd for at det ville gå ut over grunn-næringane våre, jordbruk, skogbruk og fiske, heimeindustri og alt dette som på sett og vis fyller ut kvarandre, og at det var dei som til slutt måtte vera med og betala heile kalaset. Det same synet har eg i dag òg, og eg kan derfor ikkje vera med her og ta noko anna standpunkt enn det som fylgjer av det eg alt har sagt, før dette er greidd meir ut slik at eg kan ha meir klårleik over kvar det heile kan bera av.

Selvik: Jeg har ved et par tidligere anledninger tilkjennegitt min innstilling til denne saken. Jeg er enig både i den problemstilling som handelsministeren trakk opp, og i hans foreløpige konklusjoner når det gjelder vår deltakelse i drøftingene om saken i OEEC.

Det var et par enkeltspørsmål jeg gjerne ville si noen ord om. Først om harmoniseringen av den økonomiske politikk, som mange er så opptatt av. I motsetning til hr. Wikborg er jeg enig i det britiske synet på dette spørsmål. En generell harmonisering av den økonomiske politikk i medlemslandene kan absolutt ikke være noen betingelse for å etablere et frihandelsområde. Harmoniseringen vil bli en konsekvens av utviklingen, for så vidt som de enkelte medlemsland nødvendigvis må tilpasse seg de endrede vilkår som oppstår.

Og hvis man med harmonisering mener at deltakerlandene skal føre en og samme økonomiske politikk, da må det etter min oppfatning være et avgjort feilsyn. Selvsagt må man, slik som handelsministeren poengterte, følge en felles hovedlinje med sikte på å opprettholde høy sysselsetting og fremme en ekspanderende økonomi. Men forholdene innen dette store område som i tilfelle blir trukket inn i fellesmarkedet, veksler fra sektor til sektor og fra land til land, og hva der må gjøres av tilpassingstiltak i de enkelte land, tror jeg vil komme til å måtte variere, hvis systemet overhodet skal kunne fungere.

Så var det problemet om matvarer og fôrstoffer. Der står vi jo i den vanskelige situasjon som hr. Hareide pekte på, at hensynet til fisk og til jordbruksvarer trekker i hver sin retning. For min del er jeg selvsagt enig i at for vårt jordbruk ville det være drepende om det ble etablert et frihandelsområde som omfattet jordbruksvarer. Men jeg tror at man overdriver faren for at jordbruksvarene skal bli trukket inn på samme måte som industrivarene. Danmarks interesse for frihandelsområdet skyldes ikke at danskene regner med å få jordbruksvarene med. Det er en interesse nær sagt på tross av det. De regner sikkert ikke med å få jordbruksvarene med, det jeg tror de regner med, det er at et frihandelsområde vil

fremme en økonomisk og industriell utvikling i et raskere tempo enn før, og på denne måte vil der bli skapt økte avsetningsmuligheter for dansk jordbruk. Jeg antar at ikke minst ser de fremover til et større marked på Kontinental-Europa, først og fremst i Tyskland.

Det er riktig nok at i utkastet til tollunion er jordbruksvarene med. Men vi vet svært lite om ordningen. I praksis tror jeg at den vil komme til å gå ut på vidtgående adgang til nasjonale reguleringer. I Europarådet har spørsmålet om tollunion og frihandelsområde vært inngående behandlet i de to siste samlinger, i høst og nå i januar. Den økonomiske komite i Europarådet la i høst frem et resolusjonsutkast – det ble vedtatt av hovedforsamlingen – som uttalte seg for at frihandelsområdet måtte omfatte alle sektorer av det økonomiske liv, også jordbruksvarene, men henviste samtidig til at i denne sektoren var der spesielle hensyn å ta. Denne uttalelse gikk så til landbrukskomiteen, hvor italieneren Lucifero er formann. Komiteen kom tilbake med en voluminøs utredning på 20 – 30 sider, som aksepterte i prinsippet at jordbruksvarene skulle være med, men det komiteen la frem, var reguleringer på kryss og tvers for omsetningen av jordbruksvarer.

OEEC-ekspertene som møtte i den økonomiske komite, ga uttrykk for den oppfatning at man ville nå frem til et kompromiss på en eller annen måte. Man kan vel enten tenke seg fulgt den løsning som jordbrukskomiteen var inne på: en ren prinsipputtalelse som omfatter jordbruket, men med adgang til reguleringer og beskyttelsestiltak nær sagt på kryss og tvers, eller man kan ta utgangspunkt i det som britene har sagt. De motsetter seg riktignok ganske energisk at jordbruksvarer, matvarer og fôrstoffer skal være med, men de har på den annen side tilkjennegitt at de er villige til å drøfte praktiske tiltak med henblikk på å skape et ekspanderende marked for slike varer, og det forekommer meg at man der har et utgangspunkt som kanskje vil være vel så gunstig for oss når vi skal vareta våre interesser i fiskerisektoren.

Til slutt et par ord om det vanskelige spørsmålet om en prinsipputtalelse, som man regner med vil reise seg. Jeg er enig med statsråd Skaug i at vi vil påta oss en betenkelig politisk belastning hvis vi går *imot* en slik prinsipputtalelse. Det forekommer meg at vi ikke kan gjøre det under noen omstendigheter. På den annen side er det like klart at vi ikke kan *binde* oss. I dette spørsmålet om hvordan vi skal opptre, heller jeg nærmest til den oppfatning som hr. Finn Moe ga uttrykk for. De konstitusjonelle regler er ikke de samme i alle land. En britisk statsråd kan binde sin regjering og sitt parlament i langt høyere grad enn en norsk statsråd kan. En norsk statsråd må nødvendigvis ta forbehold om Stortingets tilslutning, og i dette spørsmålet skulle det vel kunne gå an å gjøre Ministerkomiteen oppmerksom på at i et spørsmål av denne karakter er det liten utsikt til at det norske Storting vil ta noen prinsippavgjørelse før man er kommet noe lenger frem og har fått de rent praktiske ordninger litt mer avklaret, slik at man bedre kan vurdere fordeler og ulemper. Jeg tror det er en slik holdning vi må forsøke å innta i dette spørsmålet.

Ellers må vi vel være klar over at deltakelse i praktiske drøftinger vil også til en viss grad binde oss. Bordet fanger.

Man kan være misfornøyd med den måte som saken er reist på, at den er forsert frem nær sagt på et politisk grunnlag. Men det er det ikke noe å gjøre med. Det er en situasjon som det ikke står i vår makt å endre, og vi skal ikke av den grunn stille oss altfor fornærmet.

Formannen var inne på de anti-amerikanske tendenser, og jeg er enig med ham i at man bør være på vakt mot anti-amerikanske tendenser. Men i dette spørsmålet hvor det gjelder etableringen av et europeisk frihandelsområde, kan ikke jeg merke noe anti-amerikansk innslag. Og det er min ganske bestemte oppfatning at denne saken kan ikke vi føre frem på tross av de Forente Stater. Det er heller ikke situasjonen. Amerikanerne har jo i mange år forkynt at vi må etablere et mer intimt samarbeid i Europa, integrere vår økonomi i høyere grad enn vi har gjort før. Jeg skulle også tro at etableringen av et frihandelsområde i høy grad vil være avhengig av amerikansk velvilje, ja kanskje direkte amerikansk støtte, hvis det skal ha utsikt til å føres frem med hell.

Erling Petersen: Det kan ikke være en oppgave for oss som er innkalt til dette møte, i dag å gi svar på noe spørsmål. Det vi kan gi, er en førstereaksjon på det vi i dag har fått høre.

Det er i dette problem i all fall tre store hovedspørsmål. Det første er om det er teknisk mulig å gjennomføre en tollunion og et frihandelsområde. Det spørsmål er allerede av ekspertene blitt besvart med ja, og det er all sannsynlighet for at det syn vinner tilslutning.

Det annet spørsmål er om man *bør* gjennomføre henholdsvis tollunion og frihandelsområde. Min oppfatning på det område – det er et helt politisk spørsmål – faller i store trekk sammen med det syn som handelsministeren ga uttrykk for. Jeg skal derfor ikke kommentere det spørsmål nærmere.

Men det tredje spørsmål er hvordan man kan gjennomføre frihandelsområde og tollunion med et maksimum av fordeler og et minimum av ulemper. Og her kommer også spørsmålet inn, hvordan det enkelte land skal innrette seg i sine indre forhold for å oppnå et slikt resultat. Også det er spørsmål som må avgjøres av de politiske instanser. Men det er i stor utstrekning rent tekniske spørsmål som blir avgjørende. Derfor er det også rimelig å regne med at ekspertenes råd og utredninger kommer til å få en ganske stor betydning på dette område, og det er nettopp på dette område de aller fleste og viktigste ubesvarte spørsmål fremdeles foreligger. Jeg skal nevne et eksempel på betydningen, og ta for meg det sentrale spørsmål om landbruksvarer bør være med.

Man har vært tilbøyelig til å stille det som et enten – eller-spørsmål: Enten skal jordbruksvarer være med – det har visse betenkeligheter – eller de skal ikke være med. Men det er ikke teknisk umulig å stille opp ordninger som i prinsippet inkluderer landbruksvarer og som allikevel gir anledning til en gradert regional beskyttelse, om man finner det ønskelig. Det er mulig å utnytte en rekke tiltak som landene allerede kjenner i sin indre politikk, i det større område. Jeg skal ikke gå i detalj, men jeg skal bare nevne et lite eksempel for å antyde det prinsippet. Vi har jo også innen vårt land beskyttelsesordninger som er av regional art. La meg i farten

nevne en slik ting som fjellbygdtilllegg. Det samme satt i system i et større område, kan gi ønskede grader av lokal beskyttelse uten at man opererer med toll eller kvoter ved landegrensene. En ganske annen sak er selvsagt om det er politisk mulig å gjennomføre hensiktsmessige ordninger av den type. Og det er også utvilsomt lettere å stille problemet slik at det er spørsmål om landbruksvarer bør være med eller ikke bør være med. Men jeg nevnte dette eksempel for å antyde hvilken betydning en serie med tekniske detaljer vil kunne komme til å få i dette arbeide.

Og da kommer jeg til en annen sak i den forbindelse. Hvis det ekspertarbeide som må foregå – og som må foregå overmåte hurtig på grunn av den knappe tid – har så stor betydning, så er det også viktig at det foregår på den beste av alle måter. Jeg har all respekt for de eksperter som for tiden arbeider for departementene. Det er meget dyktige folk. Men det kan vel sies at de gjennomgående hører til en bestemt fløy av økonomer, nemlig de som i sitt hjerte er tilhengere av et system hvor både produksjon og omsetning av varer stilles under en mer eller mindre sentralisert kontroll. Jeg vil ikke si at disse eksperter ikke av den grunn kan utrede et system som tar sikte på å skape friere bevegelse for varene, men det kan jo være at grunninnstillingen innsnevrer synsfeltet i noen grad. Jeg tror det derfor ville være av betydning om departementene i denne overordentlig viktige sak også fra første stund av søkte kontakt med en annen fløy av økonomer, som ser på en annen måte på betydningen av en friere varebevegelse og friere produksjon. Jeg tror at det her er så vanskelige saker som kommer til behandling, at man bør sikre seg så megen ekspertkyndighet som overhodet mulig. Det kan ikke være noen skade skjedd om der kommer gode ideer også fra en annen fløy av økonomer enn de som hittil i vesentlig grad har influert ekspertarbeidet.

Jaklin: Jeg vil gjerne si at jeg er noe skuffet over dette ordskifte, selv om hr. Erling Petersens innlegg nå har rettet inntrykket en del. Da vi diskuterte trontalen – og ellers også – fikk man inntrykk av at det var en betydelig gruppe som så mot et europeisk fellesmarked som et alternativ til det nordiske samarbeid og som et bedre alternativ. I dag får man inntrykk av at motstanden mot et europeisk marked kanskje vil bli like stor som motstanden mot et nordisk. Det er mulig jeg har misforstått innleggene, men det inntrykk sitter jeg i all fall foreløpig igjen med.

Nå vel – det er naturligvis rimelig, menneskelig og riktig at man er reservert overfor alt nytt, at man ikke går på nye ting før man er hundre prosent sikker på at det blir noe bra det man er med på. Men hundre prosent sikre blir en vel aldri før man har gjennomført en ting og sett hvordan det har utviklet seg. Vi husker da vi begynte å diskutere den europeiske betalingsunion, at da var det mange som var ganske sterkt betenkte overfor dette samarbeidet, – da hadde man store betenkeligheter. Men situasjonen ble den at vi fant at vi måtte være med, og nå er vel alle sammen enige om at ordningen har vært til avgjørende fordel for hele Vest-Europa i løpet av de siste årene.

Jeg tror det er riktig det hr. Finn Moe sa her i sted at vi er inne i en historisk økonomisk utvikling som gjør at vi ikke kommer forbi at vi må være med i større økonomiske enheter. Og spesielt et land som vårt med en slik utadvendt økonomi,

kan jo ikke forsøke å klamre seg fast på denne stranda vår og ikke være med også i et organisert samarbeid med andre land.

Vi forsøker nok sådan i sin alminnelighet å operere ute, men når andre grupper, andre land, organiserer seg i sammenslutninger, kan vi lett bli stengt ute – det kan bli vanskelig for oss å operere som et eget land i forholdet til de store sammenslutninger.

Det er selvfølgelig ingen i dag som kan si at dette bør vi være med på, og dette bør vi ikke være med på. Saken er ny. Den har jo nesten ikke vært diskutert her i Norge, og ikke så forferdelig meget andre steder heller. Men jeg tror det ville være uriktig om handelsministeren nå skulle reise ned til Paris med det inntrykk at det i Stortinget ikke er stemning for at vi skal være med på å utrede denne sak. Jeg synes det ville være meget å beklage om det skulle bli konklusjonen av dette møte, at handelsministeren skal dra den konklusjon at han skal sitte dernede uten å kunne være aktivt med i å få saken utredet og lagt opp på best mulig måte, slik at den også kan være til størst mulig fordel for oss. Jeg håper at de uttalelser som er falt her, ikke må tydes derhen, men at vi uansett parti er enige om at dette er en stor sak, og en sak som også kan bli en god sak hvis den blir lagt opp på en ordentlig måte.

Hr. Hareide og et par andre har vært inne på våre fiskerier og den betydning det kan få hvis vi kan få som litt av et spesielt oppdrag å forsyne Europa med fisk. Det er neppe noe annet land – ja, det er *ikke* noe annet land som ligger slik til og har de muligheter for å produsere fisk både billig og godt som vi. På den annen side forsøker vi produksjon, f.eks. i jordbruket, som ikke ligger til rette for oss, og som andre kan drive meget billigere, og derved skaffe oss billigere varer og på den måte en høyere levestandard. Hvis vi kan være med på en spesialisering av produksjonen, gjør vi godt for oss selv, og vi gjør godt for andre. Vi kan jo også tenke videre på hva vi ennå har igjen i våre fosser, og vi kan øke produksjonen på det felt, hvor andre ikke kan konkurrere med oss, fordi andre land ikke har den billige vannkraft som vi har.

Jeg tror at dette samarbeid, hvis det blir lagt riktig opp, og man kan få det inn i rette spor, byr på veldig store fordeler for hele Vest-Europa, og at vi nettopp i vårt land, som har en så stor økonomisk interesse utover, må gå meget aktivt inn for å få det best mulige ut av dette. For at en ordening vil komme, enten vi er med på den eller ikke, tror jeg vi kan føle oss nokså sikre på, slik som hele utviklingen går.

Formannen: Så har handelsministeren ordet til en avsluttende bemerkning.

Statsråd Skaug: La meg få si at jeg er meget takknemlig for den diskusjon som jeg har fått anledning til å høre her i dag, og for de gode råd som komiteene har gitt meg med på veien. Jeg må dog samtidig også få lov til å si at jeg er ikke så fullstendig klar over hvordan stemningen egentlig ligger an, og det skal ikke bli så helt lett å balansere mellom ja og nei.

Det er et punkt som jeg gjerne vil si litegrann om til å begynne med i disse avsluttende bemerkninger. Det er klart at Stortinget vil måtte ta det endelige standpunkt når denne sak i sin tid eventuelt kommer til Stortinget for ratifikasjon.

Man vil imidlertid da kunne befinne seg i den situasjon at vi gjennom de måneder som nå kommer, har deltatt i et utredningsarbeid og forhandlingsarbeid, hvor kanskje våre spesielle synspunkter og interesser på enkelte felter er blitt tatt hensyn til ved utformingen av det traktatutkast som foreligger, kanskje mot interessene i andre land, som dog har funnet å måtte bøye seg for det som vi har hevdet at vi gjerne ville ha inn. Stortinget er naturligvis ikke bundet formelt, og Stortinget står helt fritt når saken kommer til det, men det er jo ikke til å unngå at den forhandlingsprosessen som vi går inn i og som sikkert kommer til å bli overmåte vanskelig, på sett og vis vil komme til å føre til en følelse av binding i all fall, og det er derfor så viktig at man i de fortsatte forhandlinger om denne sak i tiden fra nå og inntil slutten av juli, da man regner med at traktatutkastet skal være ferdig, kan ha nøye kontakt med Stortinget og Stortingets organer. De som skal forhandle om denne sak, kommer til å få en overordentlig vanskelig jobb, det kan man vel trygt si. De vil kunne bli utsatt for megen kritikk etterpå, for én ting kan vi være ganske sikre på, at hverken vi eller noen andre får akkurat den traktat vi helst vil ha. Ethvert internasjonalt samarbeid av denne karakter må jo nødvendigvis gå ut på at man finner frem til kompromissløsninger som kan godtas, og det ligger i selve sakens natur at ingen vil være helt ut tilfreds med disse kompromissløsninger.

Hvordan vi skal ordne samarbeidet med Stortinget, har jeg tenkt litt på. Det ville kanskje være en fordel om vi kunne ha en gruppe som vi uformelt kunne drøfte disse spørsmålene med etter hvert som de dukket opp, for vi skal nok komme til å erfare at vi på veien her skal komme til å trenge megen råd og hjelp, selv om vi naturligvis ikke kan vente at Stortinget eller noe organ av Stortinget vil kunne gi bindende, forpliktende uttalelser før saken kommer frem for formell behandling.

Om denne sak ellers, forberedelsen av den og det arbeid som er gjort av ekspertene, vil jeg gjerne si at frem til nå har det ikke egentlig foreligget noe særlig meget som har skapt muligheter for våre eksperter til å begynne arbeidet med saken i det hele tatt. Det var jo først for noen dager siden at vi fikk denne rapporten fra OEEC's arbeidsgruppe. Denne rapporten, som de tilstedeværende har fått tilsendt, er jo et dokument av rent teknisk karakter og går i det hele tatt ikke noe inn på de vidtgående økonomiske problemer som reiser seg i forbindelse med realiseringen av dette prosjekt. Jeg tror ikke det er tanken heller at man skal lage noen særlig økonomisk utredning i Paris i forbindelse med det fortsatte arbeid. Det man vil gå i gang med, er å lage denne traktaten, og med den timetabell som er satt opp, og som går ut på at man skal forsøke å ha traktatutkastet ferdig i slutten av juli, er det sannsynlig at man i meget stor utstrekning kommer til å bruke de nå snart foreliggende traktatutkast for de seks som et mønster, kommer til å løfte en del av bestemmelsene der så å si uforandret eller med små forandringer over til den traktat som skal gjelde frihandelsområdet.

Jeg er fullstendig enig i det hr. Smitt Ingebretsen sa her om sakens behandling, og jeg kan forsikre om at i de kontakter vi har hatt med den britiske ambassades folk her i Oslo, og i de foreløpige drøftelser som man nå har hatt i Paris dag etter dag i 2 – 3 uker, har vi gang på gang pekt på den for oss helt fremmede og unaturlige behandlingsmåte for denne så viktige sak. Vi har vist til den måte vi har

tatt opp spørsmålet om det skandinaviske fellesmarked på, hvor vi jo gjennom et meget tidkrevende, detaljert arbeid har forsøkt å finne ut hva virkningene ville bli for den ene industrigruppe etter den andre, og hvilke spesielle overgangsordninger og systemer man i mange tilfelle må ha for å bøte på skadevirkninger som ellers lett ville kunne melde seg.

Heller ikke arbeidet angående det nordiske fellesmarked som nå er i sin slutfase, vil kunne gi en klart oppstilt debet- og kreditside med fordelene og ulempene. Det vil være mange områder – det tror jeg er selvsagt – hvor vurderingsmessige momenter må komme inn når man skal gjøre seg opp en endelig mening hvorvidt et nordisk fellesmarked er en ulempe eller en fordel for oss. Men der kommer vi i all fall til å ha visse muligheter for å kunne gjøre oss opp en mening.

Når det gjelder det europeiske frihandelsområde, er saken selvsagt overordentlig meget vanskeligere, fordi den slags undersøkelser som er gjort i forbindelse med det nordiske fellesmarked, ikke vil bli gjort i forbindelse med det europeiske frihandelsområde. Det ville i det hele tatt være vanskelig å foreta slike undersøkelser. De er på en måte også mindre nødvendige, fordi man i et frihandelsområde ikke skal ha felles tollsatser utad, som forutsetningen jo hele tiden har vært for det nordiske fellesmarked. Det at man skal ha felles tollsatser utad, har jo selvsagt gjort det meget mer nødvendig å gå til disse nøyaktige og tidkrevende undersøkelser.

Vi har her hjemme holdt Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid løpende underrettet om de forhandlinger som hittil har funnet sted i Paris. Det hadde denne sak oppe på et par møter i fjor høst, og det har på denne side av nyttår hatt to møter for å behandle saken. I det rådet er alle våre større næringsorganisasjoner representert. Vi har også anmodet disse næringsorganisasjoner om før møtet i Paris å la oss få deres skriftlige uttalelser om det som nå foreligger. Det er mangelfullt, det som foreligger, men vi har ikke noe mer, og vi har ikke noe annet å gjøre enn å be om å få uttalelsene om det materiale som foreligger. Det har vi begynt å få, og det viser seg at man for sin del i næringsorganisasjonene står tvilende. De synes dette er en vanskelig sak. Det kommer tydelig frem i de uttalelsene vi har fått fra Norges Industriforbund og fra Landbrukets Sentralforbund. Det samme gjelder Landsorganisasjonen. Norsk Bankforbund og Norges Rederforbund gir planen sin fulle og ubetingede støtte.

I det fortsatte arbeid med disse sakene er det nødvendig for oss å begynne, parallelt med forhandlingene, å forsøke i den utstrekning det overhodet er mulig, å se nærmere på de virkninger som gjennomføringen av frihandelsområdet vil komme til å ha for norsk næringsliv, spesielt for norsk industri. Det er klart at det er vanskelig. Dette er jo en prosess som skal ta 12 år, og det er ikke noen gitt å kunne si med noen særlig stor bestemthet hva en gradvis nedbygging av tollsatsene over en såpass lang tid vil ha som sine virkninger. Meget vil også avhenge av hvilken økonomisk utvikling vi kommer til å ha i Europa i denne tid. Hvis vi fremdeles kommer til å ha en økonomi med sterk ekspansjon over hele Europa, vil

vanskelighetene og problemene sikkert bli meget mindre, og man vil lettere leve seg inn i en slik utvikling, som tilfellet vil være om vi får depresjonsartede tilstander.

Men man kan nok allerede begynne å skimte visse vesentlige problemstillinger. Der er det undersøkelsesarbeid som har vært gjort i forbindelse med det nordiske fellesmarked til overordentlig stor nytte, og vil sikkert komme til å bli det i tiden som kommer, fordi vi der har kartlagt industriens vilkår og forutsetninger innenfor et nordisk fellesmarked, som jo selvsagt også vil bli konkurransepreget i sterkere grad enn under de forholdene vi har her hjemme i dag.

Når man ser på det europeiske frihandelsområde, er det vel allerede en hovedkonklusjon som nå kan trekkes, og det er at det først og fremst vil bli de norske hjemmeindustrier som er sterkt arbeidskrevende, som det først kommer til å gå ut over. Vi kan se at det er mange tegn på det. Vi kan se det på den tollbeskyttelse mange av disse industriene har i dag, en tollbeskyttelse som de gang etter gang har hevdet er utilstrekkelig, og den gradvise nedbygging av tollsatsene og den økte konkurranse de vil få fra tysk industri, fra belgisk industri og fra britisk industri, vil nok komme til å bli meget følbare, fordi man på disse felter skal konkurrere med industrier som opererer med større enheter og er mindre arbeidskrevende, og industrier som har lavere lønninger enn tilfellet er med norsk industri.

Det er jo et spørsmål som har vært meget fremme i forbindelse med samarbeidet mellom de seks, og det har jo der særlig vært Frankrike som har satt som en avgjørende betingelse for gjennomføring av tollunionen at de andre landene skal nå opp til samme sosiale standard for arbeiderklassen som den en har i Frankrike, hvor det jo er slik at arbeidstiden, selv om den er 48 timer, egentlig bare er 40 timer, fordi det betales overtid for alt som er over 40 timer; det arbeides vanligvis i 48 timer, og der det er tre ukers ferie. De andre av de seks land har gått inn på at de i løpet av en overgangsperiode skal forsøke å justere sine sosiale systemer i all fall etter hva det franske er på papiret. Det er mange slike problemer en kan komme opp i. Men det vil være ganske umulig å sette som en forutsetning for et europeisk frihandelsområde at alle land i Europa skal opp på norsk nivå før en overhodet skal begynne å realisere frihandelsområdet.

Det som det da måtte bli av forskyvning i strukturen i norsk industri, om dette synspunkt er riktig, må da føre til at det blir mer nødvendig å bygge ut industri på de felter hvor vi virkelig kan konkurrere. Det er den elektrokjemiske og elektrometallurgiske storindustri først og fremst. Her får vi altså en overføring, en strukturendring, i norsk industri som vil gå ut på at arbeidskrevende industri vil komme til å tape. I den sammenheng er det at det voldsomme kapitalinvesteringsproblem reiser seg. Det er også av den grunn jeg mener det er så overordentlig viktig at vi allerede på det nåværende tidspunkt kan komme så langt som råd er, med lempninger når det gjelder kapitalbevegelser mellom landene. Jeg tenker da ikke på det som hr. Wikborg var inne på, at betingelsene for kapitalplasing i Norge må bli andre, lettere og gunstigere, enn de er i dag. Det er nå en sak som vi får ta opp på hjemmebane. Når jeg snakket om lempninger i kapitalbevegelsen mellom landene, siktet jeg til de restriksjoner som i dag eksisterer

i de presumptivt kapitaleksporterende land, som i mange tilfelle gjør at den kapital som måtte ønske å investere i Norge, ikke får lov av sine hjemlige myndigheter. Det er ikke så veldig lang tid siden vi hadde et eksempel på det. Det var en meget betydelig privat utenlandsk kapital som ønsket å gå sammen med norsk kapital for å bygge ut en ny og viktig industri i dette land, men det ble nedlagt forbud for denne kapital mot å komme hit av vedkommende lands nasjonalbank.

Det er klart at vi har et svært viktig og stort problem, hvis denne omstillingsprosess skal komme. Vi må ellers søke å få utredet disse problemer så godt det lar seg gjøre. Vi har sett noe på på hvilken måte det skal gjøres, ved én eller flere ekspertkomiteer osv. Det er noe vi skal komme tilbake til etter møtet i Paris.

Hr. Wikborg sa også at vi måtte forsøke å være på linje med våre nærmeste naboer, Sverige og Danmark, i denne sak. Det er jeg enig i. Men situasjonen er faktisk den i dag, at når det gjelder de to viktigste spørsmål, jordbruksvarenes stilling og forholdet til en prinsipputtalelse, er Norge, Sverige og Danmark ikke enige i synspunktene. Danskenes problem er spesielt det at de må finne en løsning for sin jordbrukseksport, slik at de konkurransemessig kan få samme muligheter på fastlandsmarkedet som de Holland har. De behøver ikke derfor å gå sammen med de seks, skjønt det er sterke krefter i Danmark som nå argumenterer for en tilslutning til de seks.

Det kan jo tenkes, og det er kanskje til og med sannsynlig at det på møtet i Paris vil bli såpass sterke krav om å få jordbruket med på en eller annen måte at britene vil gi seg og forsøke å finne en ordning, om enn ikke slik at jordbruksvarene kommer med i frihandelsområdet, skjønt jeg er helt enig med hr. Erling Petersen i at i teknisk henseende skulle man kunne bygge opp et nasjonalt beskyttelsessystem selv om jordbruket var med. Men britene vil vel kanskje gi etter for presset, som er meget stort, og da finne frem til en eller annen markedsordning for jordbruksprodukter i Europa som medfører en betydelig lempning i handelen med jordbruksvarer der.

Svenskene har foreløpig, etter det jeg har forstått, vært innstilt på å gå inn for at jordbruksvarer skal være med i frihandelsområdet. Det er et dansk krav. Antagelig kommer vi i Paris, etter det som har vært sagt her, til å stå alene sammen med England når det gjelder at jordbruket ikke skal være med.

Når det så gjelder spørsmålet om prinsipputtalelsen, er det ikke tvil om at man nå på britisk side vil presse meget sterkt for å få vedtatt en uttalelse om at man i prinsippet vil gå inn for opprettelsen av et frihandelsområde. Det vil antagelig også bli det danske standpunkt. Det svenske standpunkt er betydelig mer negativt. Vi forsøkte her for noen dager siden med en formel som gikk ut på at vi skulle erklære oss villige til å forhandle om opprettelse av et frihandelsområde, og i en slik uttalelse ville det ligge ganske meget av en binding, men svenskene var meget betenkte ved selv å gå med på det. De ønsker helt frie, forutsetningsløse forhandlinger. Dette kan høres ut som kjekl om formuleringer og ord. Men her er det spørsmål om man skal vise noe om hvordan ens stilling er – om man skal si at man «skal innlede forhandlinger om et frihandelsområde», eller om man mer skal forhandle «i den hensikt å få opprettet et frihandelsområde», om man skal uttale at

«man anser opprettelsen av et frihandelsområde som ønskelig», eller om man skal si at «man i prinsippet er for opprettelse av et europeisk frihandelsområde». Det er en masse formuleringer her, og av alle disse muligheter er det grunn til å tro at britene vil presse sterkt på for å få vedtatt den mest bindende – til noe som man med rette kan karakterisere som en ordning hvis konsekvenser man på det nåværende tidspunkt ikke kan overse.

De seks har ingen vanskelighet ved å følge Storbritannia på det punkt. Vi har fått en rekke henvendelser fra Storbritannia om vår stilling, og er blitt bedt om å gi foreløpig svar gjennom de vanlige diplomatiske kanaler. Det som kan komme til å skje, er at britene vil si: Vel, nå har vi sakens dokumenter for oss, nå er det mulig å ta stilling, og for å komme videre, for å få fart i arbeidet, må vi nå si hva vi ønsker å gjøre. De som ikke vil være med på å si det, de får heller ikke bli med i den videre utforming av planen, for her skal det bare være de som er villige til å gå inn for en slik sak som er med.

Det er ikke utenkelig at britene vil si dette. Jeg begrunner det bl.a. med at da hele ideen om dette frihandelsområde opprinnelig kom opp, var det britene som tenkte på en ordning for seg i forholdet til de seks. Det var først etter betydelig press fra OEEC i Paris at man overhodet fikk frem den problemstilling som nå foreligger med at også de andre har anledning til å være med. Det var ikke tanken før.

Og for Storbritannia ville det antagelig ikke være noe så betenkelig at de nordiske land ikke er med. Det Storbritannia er interessert i, er konkurransemulighetene innenfor den europeiske tollunions område. Når det gjelder konkurransen med hensyn til de enkelte skandinaviske land, vil jo situasjonen i alle fall være den samme både for Storbritannia og de kontinentale land, så ut fra den problemstilling har det ikke noen veldig stor interesse for Storbritannia å ha oss med.

Det er derfor det blir så vanskelig å balansere et sted mellom ja og nei. For man vil vel trass i alle betenkeligheter være enig i det synspunkt at vi må ikke være såpass negative at vi kan være med på å fremkalle en situasjon hvor vi stiller oss utenfor de videre drøftelser.

Hvor langt vi kan være nødt til å gå i retning av å gi uttrykk for en positiv tilslutning, er ikke så godt å si i dag. Men jeg sa her før at jeg for min del var kommet til den oppfatning av vi fra norsk side, alle forhold tatt i betraktning, burde erklære oss villige til å bli med i de foreslåtte traktatforhandlinger, og eventuelt også gå med på at man allerede nå setter et europeisk frihandelsområde opp som et mål som vi vil erklære oss enige i. Men det er kanskje å gå litt for langt, og jeg har inntrykk av, etter diskusjonen i dag, at vi vanskelig på det nåværende tidspunkt kan gå så langt som til å si at vi erklærer oss enig i at et europeisk frihandelsområde bør være det mål vi ser frem til.

Når det gjelder Storbritannias stilling i denne saken, kan det jo også nevnes at Storbritannia har hatt mye lettere for å følge med i saken og tenke over konsekvensene for sin egen del ved å gå inn i et arbeid som dette. Storbritannia har hele tiden vært representert i Bryssel-landenes mange forskjellige komiteer ved observatører og har kunnet følge dette arbeid hele tiden, hvilket vi andre hittil bare

har kunnet gjøre ved at vi gjennom OEEC har hatt en viss adgang til å følge forhandlingene. Men vi har ikke hatt så god adgang til å følge med som britene, og det lille vi etter hvert har fått greie på, har vi da måttet få delvis gjennom våre OEEC-kontakter og delvis gjennom våre ambassader og legasjoner i disse landene.

Så var det til slutt dette med fisket og fiskevarene. I den sammenheng må jeg igjen nevne litt om jordbruket. Jeg er selvsagt helt enig i at fisk og fiskevarer burde være med, og jeg tror det er overordentlig viktig når vi tenker på de utvilsomt store vanskeligheter som vår fiskerinæring vil kunne komme til å få i tiden fremover på en rekke andre områder – når vi nå ser den situasjon som holder på å utvikle seg i Brasil, når vi ser de vanskelighetene vi har for å få solgt våre fiskeprodukter på de øst-europeiske markedene fordi det der ikke er varer vi kan ta igjen i bytte. Vi kan få solgt sild og frossenfisk i Tsjekkoslovakia og i Polen og andre steder, men det vanskelige med det er jo at de varer vi kan få igjen – vel, det er biler som folk antagelig ikke vil være interessert i å kjøpe lenger når man får andre biler, og det er tekstilvarer, glass og stentøy og en hel del slike varer som er for billige, så vi ikke kan importere dem. Man sier at så billige varer kan vi da ikke ta inn i landet, for de ødelegger norsk industri.

Det er derfor spørsmål om *hvor* man skal ta presset. De tendenser som foreligger, skaper stadig økende vanskeligheter for vår fisk på alle de andre markeder. Våre fiskerier blir da sittende igjen i høy grad avhengig av de europeiske markedene, og det er en overordentlig betenkelig sak om vi da ikke skulle kunne ha muligheter for å få det spørsmålet løst i forbindelse med et europeisk frihandelsområde. Dette vil jo komme til å bli av enda større betydning hvis den internasjonale sjøgrensekonferanse som skal holdes i Roma i 1959, f.eks. skulle bestemme seg for at sjøgrensen heretter skal være 12 mil. Da vil det jo snart ikke være andre enn Island og vi som kan fiske i Europa, og da ville det være av stor betydning hvis vi hadde et europeisk frihandelsområde for fisk.

Men jeg tror det er ganske urealistisk å regne med at vi kan få med fisk og fiskevarer – og der kommer også inn sildemel, som sikkert vil være en viktig eksportartikkel for Norge, og som vil bli det mer og mer i den tiden som kommer, fordi vi ikke får solgt silden østover, – hvis vi ikke er villige til å gi etter på jordbruket. Der må man komme til å ta et valg.

Imperiepreferanseordningen for Storbritannia når det gjelder fisk og fiskevarer er ikke så viktig som for jordbruksvarene, og antagelig vil vel imperiepreferansesystemet tape i betydning etter hvert som tiden går. Det er blitt mye mindre betydningsfullt nå enn det var den gang Ottawa-avtalene ble undertegnet, og om ti år, når det europeiske frihandelsområde begynner å bli en realitet, kan man kanskje være i den situasjon at britene sier: Vel, nå er ikke dette så forferdelig viktig lenger, vi er villige til å finne en annen ordning og ta jordbruksvarene med. Og det er klart at da kommer de med.

Vi skal forsøke å få med fisk og fiskevarer, men man stiller etter min oppfatning en helt håpløs oppgave for dem som skal forhandle, hvis man skal ta det standpunkt at jordbruksvarer ikke skal være med, men fisk skal være med. Man kan si at dette er en unaturlig sammenkobling fordi fisk hos oss er en så viktig

eksportvare. Danskene sier at jordbruksprodukter er en viktig eksportvare for dem, så det er unaturlig at ikke jordbruksvarene er med i et europeisk frihandelsområde. I det lange løp tror jeg at man skal gjøre seg fortrolig med at det kommer til å skje noe med en justering og harmonisering av europeisk jordbrukspolitik.

Jeg vil gjerne her til slutt stille frem en problemstilling til overveielse. Vi snakker om at vi må tilrettelegge de konkurransemessige vilkårene for norsk industri når den skal forsøke å klare seg i et sånt europeisk frihandelsområde. Vel, de konkurransemessige vilkårene er avhengig av mange ting, og man kan fremføre en problemstilling til overveielse: Det er kanskje slik om 10 år at vår industris konkurransemessige stilling innenfor et europeisk frihandelsområde gjør det nødvendig at vi reduserer den økonomiske belastning for vårt land og for norsk industri som vår nåværende jordbrukspolitik betyr. Kanskje vi ikke lenger vil ha råd til å drive på den måten, hvis vår industri skal ta opp konkurransen. Det er en problemstilling som man kanskje kunne tenke litt over, for den er ikke så ganske urealistisk hvis man først begynner å gå noe mer i dybden i disse spørsmål.

Helt til slutt vil jeg gjerne si at når et standpunkt her til syvende og sist skal tas, tror ikke jeg at det standpunktet vil bli tatt med en økonomisk motivering. Det endelige standpunkt til denne saken vil sikkert i vesentlig grad komme til å måtte ha en rent politisk – det vil si utenrikspolitisk – motivering.

Wikborg: Handelsministeren nevnte at der var kommet inn uttalelser fra næringsorganisasjonene. Og spørsmålet er: Vil det for oss som sitter her, være anledning til å gjøre oss bekjent med de uttalelsene? Det ville hjelpe oss i vår videre tenkning og vårt videre arbeid med disse vanskelige spørsmål.

Statsråd Skaug: Vi skal gjerne spørre vedkommende organisasjoner om de har noe imot det. Fra departementets side er det ingenting i veien for det, men uttalelsene er avgitt til departementet fra disse organisasjonene i deres egenskap av medlemmer av dette råd, og det er mulig de har tenkt at det skal være til intern bruk. Jeg skal undersøke det.

Formannen: Jeg skal igjen takke handelsministeren for den redegjørelse han har gitt. Det er klart at et slikt fellesmøte av komiteer tjener bare til handelsministerens orientering. Om han synes at den orientering han har fått, er dårlig eller lite rådgivende, får han eventuelt ta opp spørsmålet med presidentskapet om å få veiledning på annen måte.

Møtet hevet kl. 12.50.